

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ В ОСВІТНІХ КОНЦЕПЦІЯХ

¹Вінницький національний технічний університет

²Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського

³Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського

⁴Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського

Анотація. Гуманістична спрямованість освітніх концепцій є важливим аспектом в організації виховної роботи і становить сутність нової парадигми особистісно орієнтованого виховання, в якій вихованець є центром освітнього процесу. Визначено методологічні підходи в гуманістичних концепціях виховання: аксіологічний, культурологічний, комплексний підхід, системний, синергетичний, особистісний. Багатокомпонентність змісту виховання передбачає врахування інтересів вихованця в освітньому процесі, а також надання можливостей у його моделюванні. Використання цих методологічних підходів підводить до побудови відповідної виховної системи, її змісту та організаційних форм, виховання унікальної цілісної особистості, яка прагне до максимальної реалізації своїх можливостей (самоактуалізації), відкрита для сприймання нового досвіду, здатна до свідомого і відповідального вибору у різноманітних життєвих ситуаціях.

Ключові слова: гуманістична спрямованість; синергетичний підхід; аксіологічний підхід; культурологічний підхід; комплексний підхід; системний підхід.

Abstract. The humanistic orientation of educational concepts is an important aspect in the organization of educational process and is the essence of a new paradigm of personality-oriented education, where the pupil is the center of the educational process. Methodological approaches in terms of humanistic educational concepts of are as following: axiological, culturological, complex, system, synergetic, personal approach. The multicomponent principles of education involve respect for interests of the pupil in the educational process, as well as providing opportunities in its modeling. The use of these methodological approaches leads to the construction of an appropriate educational system, its content and organizational forms, education of a unique holistic personality that seeks to maximize their capabilities (self-actualization), open to new experiences, capable of conscious and responsible choice in various life situations.

Keywords: humanistic orientation; synergetic approach; axiological approach; culturological approach; integrated approach; system approach.

Важливим викликом освітнього процесу є виховання вільної, цілісної особистості, здатної до самостійного вибору цінностей. Відтак аксіологічний підхід до громадянського виховання особистості передбачає формування у вихованців системи загальнолюдських цінностей, що визначають ціннісні орієнтації, уявлення та установки особистості, способи пізнання явищ дійсності. Це зумовлює, на думку І. Зязюна, не лише засвоєння знань, (когнітивний аспект), а й засвоєння цінностей культури (аксіологічний аспект).

У нових соціокультурних умовах важливим є врахування культурологічного підходу до розуміння сутності педагогічного процесу. Цим забезпечується виховання особистості, здатної жити у контексті національної та світової культури, приймаючи загальнолюдські цінності культури і гармонійно їх поєднуючи у своєму житті з національними. Беручи до уваги, що в реальному житті соціальні, політичні та моральні проблеми взаємопов'язані й не існують відокремлено, то характерною особливістю є їх взаємозв'язок та необхідність враховувати демократичні цінності і норми у процесі їх вирішення. Комплексний підхід до розгляду досліджуваних проблем і вирішення актуальних завдань виховання передбачає врахування багато численних зв'язків явищ і процесів. Відповідно наукове обґрунтування будь-якої діяльності повинно опиратися на врахування усього комплексу реальних зв'язків розглядуваного явища чи процесу.

У процесі громадянського виховання застосування комплексного підходу дає можливість інтегрувати результати різних соціально-гуманітарних дисциплін, позакласної діяльності, громадського самоврядування молоді за ознакою можливості їх практичного використання у процесі вирішення соціальних проблем. Зміст громадянського виховання як багатоаспектне поняття реалізується комплексно, на всіх рівнях навчально-виховного процесу є наскрізною ідеєю, а саме: навчальні курси громадянської

освіти; інтеграція елементів громадянознавчого змісту в існуючі предмети (модулі, які інтегровані в історію, правознавство, українську літературу, географію тощо); наявність демократичного шкільного клімату; організована позашкільна та позакласна робота; участь вихованців у діяльності місцевих громадських організацій та місцевої спільноти.

Отже, ефективний вплив на особистість можливий лише за умови використання знань про особистість, нагромаджених різними науками, що її вивчають. У цьому контексті О. Сухомлинська зазначає, що для вивчення й висвітлення особистості як суб'єкта виховного чи освітнього процесу неможливо обійтися без методик і технологій, що застосовуються в таких науках, як культурологія, антропологія, соціологія. «Сучасні дослідницькі методики, що вивчають педагогічні події і факти другої половини 20 ст., мають спиратися на інтегративні підходи, осмислювати міждисциплінарний простір». У цьому розумінні синергетичний підхід, що базується на синергетичній теорії самоорганізовуваних систем, збагачує розуміння виховної системи як само організуючої, резонансної, яка істотно реагує не лише на сильні, а й порівняно незначні впливи; м'якої, відкритої, здатної до адаптації до зовнішнього середовища при збереженні власних істотних, характерних особливостей.

Ми співставляємо існуючі концепції, піддаємо їх критичному аналізу, знаходимо аргументи для консенсусу різних позицій. Одночасно обґрунтовуємо орієнтири для реорганізації виховання, визначаємо ціннісні основи нових гуманістичних проєктів, прагнемо концептуально забезпечити процес трансформації глобальних загальнолюдських цінностей в гуманістичні, яких можна досягти саме в сфері освіти. В центрі філософсько-ідеологічної орієнтації гуманістичної педагогіки – унікальна цілісна особистість, яка прагне до максимальної реалізації своїх можливостей (самоактуалізації), відкрита для сприймання нового досвіду, здатна на свідомий і відповідальний вибір у різноманітних життєвих ситуаціях. Саме досягнення особистістю такої якості проголошується головною метою виховання. Завдання педагогів – виховати гуманну особистість: щирю, людяну, доброзичливу, милосердну, із розвинутим почуттям власної гідності й поваги іншої людини на базі ціннісного ставлення.

Двадцять століть відділяють від нашого часу перші зразки гуманістичної думки, які були спрямовані на формування моральних цінностей та гуманізацію існуючих виховних систем. Прагнення людства до гуманістичних джерел освіти знайшло своє відображення у філософській та педагогічній спадщині різних народів і епох, у розроблених у різний час гуманістичних концепціях.

До провідного принципу виховної діяльності В. Сухомлинський відносить принцип гуманізму, сутність якого вбачав у підході до людини як до найвищої цінності: «Гуманне ставлення до дитини означає розуміння вчителем тієї простої і мудрої істини, що без внутрішніх духовних зусиль дитини, без її бажання бути хорошою немислимі школа, і виховання». Відтак гуманістична спрямованість виховної роботи становить сутність нової парадигми особистісно орієнтованого виховання. Вихованець є основною педагогічною цінністю.

Список літератури:

1. Столяренко О. В. Виховання у школярів ціннісного ставлення до людини: теоретичний та методичний аспекти: [Монографія]. Кн. 1. Людський вимір : історія, минуле і сучасність / О. В. Столяренко. – Вінниця: ТОВ «Планер», 2017. – 558 с.
2. Столяренко О. В. Виховання у школярів ціннісного ставлення до людини: теоретичний та методичний аспекти [Монографія]. Кн. 2. Методологія виховання ціннісного ставлення до людини в учнів загальноосвітньої школи / О. В. Столяренко. – Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2018. – 408 с.
3. Stoliarenko O. V., Stoliarenko O. V. The Problem of Teaching Tolerance as a Leading Educational Value and the Basis of Productive Cross-Cultural Interaction // *Pedagogica Rodziny (Family Pedagogy)*. – Spoleczna Academia Nauk, Lodz. –№ 9 (1), 2019. –123 p. – P. 57–66). www.spoleczna.pl.
4. О. В. Столяренко. Європейський вимір реформування освіти на базі ідей антропоцентризму, виховання ціннісного ставлення до людини // *Scientific and pedagogic internship “Challenges of modernization of pedagogical education in Ukraine and EU countries”*: Internship proceedings, December 3–14, 2018/ Sandomierz. 108 p. – P. 97–101.
5. Столяренко О. В. Ціннісна детермінація особистісної саморегуляції в гуманістичній парадигмі виховання. Ціннісне ставлення до людини в загальній стратегії виховання особистості/ О. В. Столяренко, О. В. Столяренко // *Виховання зростаючої особистості: ціннісний вимір*: [Колективна монографія]/ за ред. О. М. Коберника. – Умань: Візаві, 2019. – 222 с. – С. 5–24, 75–93.
6. Столяренко Ок. В., Столяренко Ол. В. Антропологічна концепція в обґрунтуванні гуманістичних засад сучасного виховання // *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка /*

[редактори-упорядники В. Ільницький, А. Душний, І. Зимомря]. – Дрогобич: Видавничий дім "Гельветика", 2019. – Вип. 24. Том 2. – 212 с. – С.182-185.

7. Столяренко Ок. В., Столяренко Ол. В., Зубенко О. В. Засвоєння цінностей і формування у студентської молоді готовності до гуманістичної діяльності / Столяренко Ок. В., Столяренко Ол. В., Зубенко О. В // Інноваційна педагогіка: зб.наук.праць Причорноморського науково-дослідного інституту економіки та інновацій, Одеса. – Вип. 13. – Т. 2, 2019. – С. 173–176. innovpedagogy.od.ua.

Столяренко Оксана Василівна – к.пед.н., доцент кафедри іноземних мов, Вінницький національний технічний університет.

Столяренко Олена Вікторівна – д.пед.н., професор кафедри педагогіки, професійної освіти і управління освітніми закладами, Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського.

Барчишин Олег Вікторович – магістр галузі знань 01 Освіта/Педагогіка спеціальності 011Освітні, педагогічні науки, 073-Менеджмент, Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського.

Терещук Віталій Вікторович – магістр галузі знань 01 Освіта/Педагогіка спеціальності 011Освітні, педагогічні науки, 073-Менеджмент, Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського

Stoliarenko Oksana V. – Candidate of Pedagogic Sciences, Assistant Professor at the Department of Foreign Languages, Vinnytsia National Technical University.

Stoliarenko Olena V. – Doctor of Pedagogy, Professor at the Department of Pedagogy, Professional Education and College Management, Vinnytsia M. Kotsiubynskyi State Pedagogic University.

Barchyshyn Oleh V. –Master of Science 01 Education / Pedagogy specialty 011Educational, pedagogical sciences, Vinnytsia M. Kotsiubynskyi State Pedagogic University.

Tereshchuk Vitalii V. – Master of Science 01 Education / Pedagogy specialty 011Educational, pedagogical sciences, Vinnytsia M. Kotsiubynskyi State Pedagogic University.